

ПРОБЛЕМА ОЦІНКИ СИЛИ ЮРИДИЧНОГО АРГУМЕНТУ

О. ТЯГЛО
*доктор філософських наук,
професор кафедри
соціально-гуманітарних дисциплін
(Харківський національний університет
внутрішніх справ),
заслужений працівник освіти України*

I

Мішелю Монтеню, який здобув юридичну освіту і мав багату практику, належить вельми цікаве свідчення: «Мені розповідали про одного суддю, що коли він наштовхувався на якесь... питання, з котрого існує кілька розбіжних думок, то робив таку позначку на полях своєї книги: “по-дружньому”. Це значило, що істина така темна і суперечлива, що в подібних випадках він був у змозі вирішити цю справу на користь будь-якої з протилежних сторін. Він вважав, що тільки через брак кмітливості й вченості він не в усіх випадках міг зробити свою позначку “по-дружньому”...» [1, с. 514]. Хоча з того часу минуло понад чотири століття, хто візьме на себе сміливість стверджувати, що ситуація явно змінилася... на краще?! Та навіть коли такі люди і знайдуться, вони не зможуть заперечувати збереження дотепер юридичної дискреції з можливістю як позитивних, так і негативних наслідків¹. Це ж, серед іншого, потягне визнання того, що найменні інколи слідчі версії висуваються, судові рішення ухвалюються не на напевне істинних, а лише на більш-менш правдоподібних фактичних даних²,

¹ Один із керівників Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ у середині 2012 р. визнав таке: «Особливу увагу слід приділити праву служителя Феміди на суддівський розсуд та судову помилку. Диспозитивність цивільних правовідносин, складні юридичні та фактичні обставини майнових та немайнових правовідносин збільшують імовірність скоєння помилок. Кожна людина має право на помилку. І розуміючи, що правосуддя здійснюють люди, можна припустити, що судові помилки є “необхідним злом”. Але слід прагнути, аби вони траплялися якомога рідше» [2, с. 4].

² Сучасний канадський психолог Жо Годфруа констатував: «Покази свідка на суді можуть інколи мати драматичні наслідки для обвинувачуваного. Утім свідчення «очевидця» — вкрай ненадійна річ. У багатьох дослідженнях було показано, що більшість описів, зроблених людьми після якоїсь події, де вони були присутні, є неточними або навіть абсолютно невірними. Часто у таких описах додаються або втрачаються численні подробиці, а дійсні факти несвідомо перебільшуються. Так, наприклад, було знайдено (Leippe et al., 1978), що коли треба впізнати людину за фотографією її обличчя, тільки третина усіх тих, кого досліджують, робить це правильно, ще одна третина — зовсім її не впізнає, а решта впевнено дає помилкові відповіді» [3, с. 387; 4].

використовуваних не у виключно демонстративних, а почасти й у ймовірнісних міркуваннях.

В усіх полях соціального простору завжди наявні ситуації, коли не вдається уникнути недемонстративного оперування правдоподібними висловлюваннями, логічні значення яких тут-і-зараз напевно невідомі — внаслідок обмеженості доступної інформації, дефіциту часу чи інших ресурсів, недосконалості органів чуття, пам'яті, волі чи розуму земної людині врешті-решт. У полі права такі ситуації природні, по-перше, на стадії досудового розслідування правопорушень, особливо напочатку, коли у нетривіальних випадках відомості зазвичай неповні, неточні чи навіть суперечливі, надаючи підстави для висування множини різних версій, у тому числі й таких, які взаємно виключають одна одну; по-друге, на стадії судового провадження, коли ухваленню остаточного судового рішення передують змагання сторін обвинувачення і захисту, кожна з яких висуває свої «залізні» докази та аргументи, котрі, проте, далеко не завжди виявляються такими насправді.

Правдоподібні висловлювання, зокрема юридичні докази і рішення, в процесі подальшої перевірки, інколи доволі складної чи довготривалої, можуть виявитися як істинними, так і хибними. Але тут-і-зараз конкретне висловлювання тим більше заслуговує на раціональну довіру, чим «ближчим до істини» воно визнається: ця «близькість до істини» і, відповідно, міра розумної довіри фіксується його *логічною ймовірністю*. Вважається, що ймовірність напевно істинного висловлювання максимальна і дорівнює 1, напевно хибного — мінімальна і дорівнює 0, а ймовірність висловлювання, логічне значення якого наразі невідоме, знаходиться у межах від 0 до 1.

Канадський дослідник Ян Хакінг показав, що сучасне поняття ймовірності з часу виникнення у другій половині XVII ст. подібне до «дволикого Януса». З одного боку, це статистична ймовірність, пов'язана зі стохастичними законами випадкових процесів, а з другого — це епістемологічна ймовірність, потрібна для визначення раціональної міри довіри до висловлювань (*reasonable degree of belief in propositions*), що не пов'язано зі статистикою [5, р. 12].

Одним із перших, хто увів поняття логічної, або епістемологічної, ймовірності, був Готфрід Вільгельм Ляйбніц. Він мав на увазі ймовірність, «котра впливає з природи речей тією мірою, наскільки ця природа нам відома, і котру можна назвати правдоподібністю. Вона приймається з урахуванням припущень. Але для того, щоб її оцінити, необхідно, аби самі припущення одержали певну оцінку і були приведені до однорідності, що дозволяє порівнювати їх між собою». Г. В. Ляйбніц також наполягав, що коли йдеться про ймовірності, «можна завжди визначити те, що є найбільш правдоподібним *ex datis*», тобто на підставі наявної в конкретній ситуації бази даних [6, с. 472].

Версії або рішення, котрі є висновками побудованих із використанням правдоподібних висловлювань юридичних аргументів, теж є правдоподібними. Від чого залежать і як визначаються ймовірність їх істинності, логічна сила побудованих для їх обґрунтування аргументів? З'ясування відповіді на це питання є метою даної розвідки. Шукана відповідь мала б створити надійніші підстави «зважування на терезах Феміди» аргументів протилежних сторін юридичного процесу з тим, аби зменшити частку розв'язань судових питань у дискреційний спосіб, підсилити раціональні засади їх контролю.

У пошуках відповіді на поставлене питання зафіксуємо перш за все *поняття аргументу*. У сучасній світовій «науці міркувати» поширене таке розуміння:

аргумент, тобто «ланцюг міркування» (*«train of reasoning»*), це послідовність взаємопов'язаних тверджень (*claims*) і резонів (*reasons*), що визначають зміст та силу позиції, обстоюваної конкретним промовцем [7, р. 13]. У найпростішому випадку, за С. Тулміном, основними складовими повністю висловленого аргументу є: підсумковий висновок (*claim*), або «пункт прибуття», усього міркування *C*; підстави (*grounds*), або фактичні дані, *G*; різноманітні усталені норми (*warrants*), з урахуванням яких будується аргумент, *W*; фундаментальні засади (*backing*) *B*; модальна характеристика *M* (*modal qualification*); можливі застереження чи заперечення (*rebuttals*) *Re*. Приклад юридичного аргументу з усіма вказаними складовими наведений на рис. 1 (докладніше див. [7, р. 25–27, 77]).

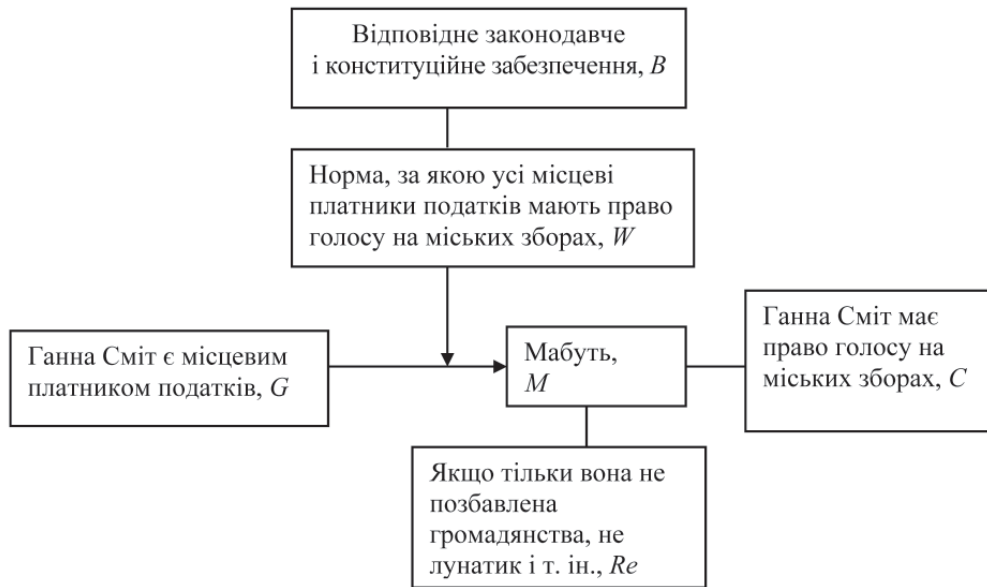

Рис. 1. Основні складові юридичного аргументу

Для подальшого принципово важливо те, що будь-який аргумент, за винятком правильного демонстративного з напевне істинними резонами, є відкритим для раціональної критики. Застереження чи заперечення в окремих випадках можуть бути вкрай малоймовірними і важко передбачуваними, проте ми в змозі раціонально оцінити розглядувані аргументи повною мірою тільки тоді, коли усвідомимо, за яких обставин вони можуть втратити надійність. Урешті-решт, тільки ясно розгледівши малоймовірні застереження чи заперечення, ми матимемо право відкинути їх на практиці [7, р. 27].

З огляду на істотну змагальність сучасних юридичних процесів врахування обопільних застережень чи заперечень сторін є необхідним моментом утілення принципу рівності перед законом і судом. «Структура судового провадження передбачає систематичне висловлення застережень чи заперечень. Юристи сторін завжди готові включитися у суперечку. Застереження чи заперечення щодо кожного твердження іншої сторони вносяться до офіційного протоколу з тим, щоб апеляційний суд, як і суд першої інстанції, включаючи суддю та присяжних, мали змогу їх врахувати. Присяжні не оприлюднюють своїх застережень чи заперечень. Коли досягається одноголосне рішення, ми зазвичай не дізнаємося

про невдалі контраргументи у кімнаті присяжних. Ми знаємо про справжнє зіткнення тільки якщо присяжні не в змозі дійти консенсусу. Суддя приймає рішення сам, без журі. Перед цим він мусить відмітити переваги й слабкості позиції кожної сторони. Не є незвичним, що такий подвійний підсумок, або «зважений рахунок» (*“balanced account”*), він включить до протоколу...», — так фахівці описують усталені в світовій практиці особливості суду присяжних [7, р. 223]. Серед припустимих заперечень важливим є наведення контраргументів. Власне, на підставі оцінки і порівняння сил усього (складного) аргументу, наприклад, із підсумковим висновком «Не винен» та відповідного контраргументу й повинні доходити раціонального рішення присяжні, суддя.

Таким чином, у дусі С. Тулміна, логічна ймовірність юридичного висновку *C* з огляду на побудований для його підтримки конкретний аргумент залежить від системи різноманітних резонів: фактичних даних (*G*); актуальних норм, передусім норм права та їх засад (*W, B*); застережень і заперечень (*Re*), котрі загалом можуть стосуватися і *C*, і *G*, і *W* з *B*. Та коли ймовірність висновку, або сила усього аргументу, фіксується у *якісний спосіб* — з допомогою відповідної модальної характеристики *M*, то чи не можна її оцінити ще й *кількісно*?

II

Як обчислити силу аргументу, тобто знайти *числове значення* логічної ймовірності підсумкового висновку? Ця задача, як вже відзначалося, в загальному вигляді була поставлена ще Г. В. Ляйбніцем. У ХХ ст. її різнобічно досліджували Дж. М. Кейнс, Р. Карнап та ін. [8; 9; 10].

Протягом останніх десятиліть у такому зв'язку з'явилася низка робіт, серед яких привертає увагу стаття канадця Дж. Блека [11]. Вона була стимульована дискусіями на конференції Міжнародного товариства вивчення аргументації (ISSA), що відбулася у 1990 р. в Амстердамі.

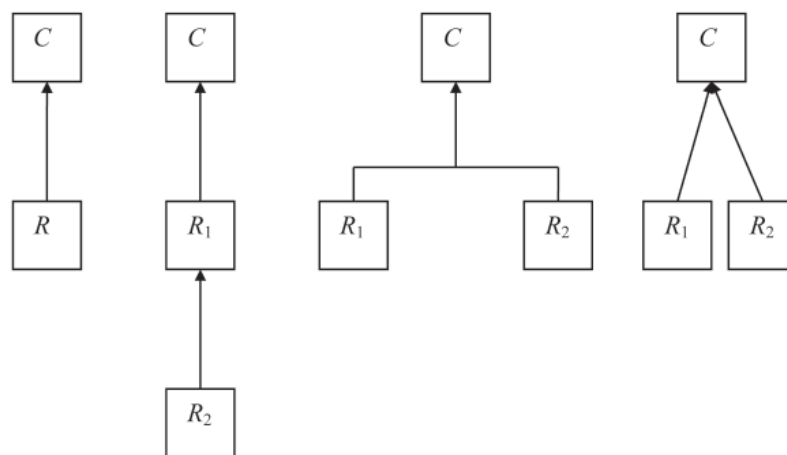

Рис. 2. Діаграми різних елементарних аргументів

Дж. Блек запропонував порівняно прості формули для знаходження сили різноманітних елементарних аргументів, на які може бути розкладений реальний складний «ланцюг міркування»: з одним резонансом, серіального аргументу

(*serial argument*), зі зв'язаними резонами (*linked argument*) і з незалежними резонами (*convergent argument*) (їх діаграми наведені на рис. 2). За вказаними формулами сили аргументів обчислюються за заданими ймовірностями вихідних резонів $P(R_i)$ і силами їх зв'язків між собою чи з відповідним висновком — можливо, через поступове сходження від проміжних висновків до підсумку всього «ланцюга міркування». Так, для аргументу з одним резонем було обґрунтовано (для зручності використані позначення, трохи змінені порівняно з оригінальною працею Дж. Блека):

$$P(C/R) = P(R) \times p(C/R).$$

У цій формулі величина $p(C/R)$ фіксує силу, з якою резон підтримує висновок, або просто силу логічного зв'язку між R і C . За визначенням $0 \leq p(C/R) \leq 1$. Для серіального аргументу з двома резонами:

$$P(C/R_1R_2) = P(R_2) \times p(R_1/R_2) \times p(C/R_1).$$

Для аргументу з двома незалежними резонами:

$$P(C/R_1, R_2) = P(C/R_1) + P(C/R_2) - P(C/R_1) \times P(C/R_2).$$

Нарешті, для зв'язаного аргументу:

$$P(C/R_1 \& R_2) = P(C/R_1) \times P(C/R_2) \times p(C/R_1 \& R_2).$$

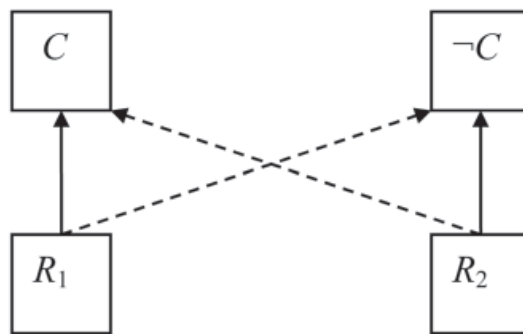

Рис. 3. Діаграми аргументу і контраргументу

Дж. Блек передбачив врахування не тільки підтримуючих даний висновок C резонів, а й заперечень, спрямованих на критику самого C або конструкції відповідного аргументу [11, р. 25–26]. Нехай до висновку C , підтримуваному резонем R_1 , висунуте заперечення — контррезон R_2 . Тоді ймовірність висновку і, відповідно, сила усього «рідного» йому аргументу має змінитися. Її значення, за Дж. Блеком, задаватиметься формулою:

$$P(C/R_1 \setminus R_2) = P(C/R_1) - P(C/R_1) \times P(-C/R_2).$$

Легко зрозуміти, що величина $P(\neg C/R_2)$ має сенс ймовірності контрвисновку $\neg C$, підтримуваному контррезонансом R_2 . Разом $\neg C$ і R_2 складають відповідний контраргумент. Діаграми вихідного аргументу і контраргументу подано на рис. 3. Тут зв'язок між висновком C і контррезонансом R_2 зображено пунктиром, так само як і зв'язок між $\neg C$ та R_1 .

Узагальнення вказаних Дж. Блеком простих формул для більшої кількості резонів не становить принципових труднощів (крім [11], наприклад, див.: [12; 13]).

Таким чином, вже запропоновані формули, за якими, знаючи структуру, ймовірності вихідних резонів і сили логічних зв'язків всередині аргументу, можна обчислити ймовірність істинності його висновку, тобто силу, *ex datis*. Знайдені формули ще дискутуються, удосконалюються, узагальнюються і т. ін., але проблема кількісної оцінки сили аргументів цим не обмежується.

III

Істотною складовою розв'язання проблеми кількісної оцінки сили аргументу виявляється встановлення, по-перше, значень ймовірностей вихідних резонів, по-друге — сил їх зв'язків між собою чи з проміжними висновками (вивідними резонами), із підсумковим висновком. Без розв'язання складної задачі вихідних даних не можна розрахувати ані ймовірності вивідних резонів, ані ймовірності кінцевого висновку. Утім універсальних і цілком задовільних раціональних алгоритмів розв'язання цієї задачі дотепер не знайдено.

Для юридичних аргументів дороговказами остаточної селекції вихідних даних зазвичай служать вимоги *належності*, *прийнятності* та *достовірності* резонів-доказів, а також врахування логічної природи виконуваних міркувань.

Іншим — евристичним — дороговказом видається *принцип індиферентності*, запропонований ще Я. Бернуллі та П. Лапласом. За ним можливим альтернативам приписуються рівні ймовірності тоді й тільки тоді, коли немає підстав віддати перевагу жодній. Альтернативами можуть бути, зокрема, певні резони та логічні зв'язки. Проте слідувати зазначеному принципу легко тільки у простих симетричних ситуаціях для вочевидь порівнюваних альтернатив [8, р. 44–69]; [10, с. 47–48, 58, 82].

Принцип індиферентності неодноразово піддавався критиці, зокрема Дж. М. Кейнсом. Урешті-решт він сформулював «цей принцип у більш точній формі, показавши необхідну його залежність від судження релевантності й таким чином виявивши прихований елемент безпосереднього судження, або інтуїції» [8, р. 69]. Отже, у нетривіальних ситуаціях істотним джерелом шуканих вихідних даних виявляється позараціональна інтуїція.

Важливі висновки щодо дійсних основ сучасної юридичної аргументації й прийняття рішень знаходимо у судді Апеляційного суду Вищого Суду Нового Південного Уельсу Девіда Ходжсона. На його думку, логічні правила, включаючи правила розрахунку ймовірностей, здатні орієнтувати, доповнювати чи корегувати правдоподібні міркування здорового глузду, але не в змозі їх замінити. Д. Ходжсон піддав критиці ідею достатності суто математичного обрахунку висновків, зауваживши, що оскільки для встановлення вихідних даних у загальному випадку потрібен здоровий глузд, то не видно підстав для його повного виключення на користь суто кількісних правил і на наступних стадіях процесу міркувань (див.: [14, р. 57, 64]).

Отже, встановлення необхідних для обчислення сили юридичного аргументу вихідних даних — ймовірностей базових резонів і сил логічних зв'язків всередині аргументу — у нетривіальних випадках не є цілком і повністю раціональною процедурою, залишаючись почасти справою інтуїції чи якісних оцінок здорового глузду конкретного правника у конкретній ситуації. Тому потрібні вихідні відомості самі часто виявляються лише більш-менш ймовірними і суб'єктивно залежними. Усе це, до речі, становить один із витоків юридичної дискреції, яка, навіть будучи цілком сумлінною, не гарантована від похибок і помилок.

IV

Сьогодні важко собі уявити слідчого чи суддю, який у повсякденній роботі використовуватиме точні математичні формули, шукатиме числові значення ймовірностей фактичних даних для обґрунтування версій, «зважування» аргументів обвинувачення та захисту. Тож чи потрібно надалі витрачати час і натхнення на пошуки розв'язання проблеми кількісної оцінки сили юридичних аргументів? Нове суттєве виправдання таких зусиль з'явилося наприкінці ХХ ст., із початком особливого періоду в історії людства — Інформаційної епохи. Її атрибутом є залучення все більшої частки населення планети до різно-рівних електронних мереж, буття в яких не тільки перетинається, а вже й конкурує зі «справжнім життям». Якщо розробляється і практикується «електронна політика» чи, взагалі, «кіберкультура», то чому б не налагодити і «повне електронне правосуддя» з безпомилковим слідчим та суддею, носіями штучного інтелекту? Серйозні теоретичні розробки у цьому напрямі вже виконуються, наприклад, відомим канадським дослідником у галузі неформальної логіки Дагласом Велтоном [15]. Елементи Е-правосуддя, зокрема електронний реєстр судових справ, у розвинутих країнах набули статусу повсякденності, а нещодавно був створений «*European E-Justice Portal*»...

Проте адептам довершеного Е-правосуддя не варто ігнорувати ані давнє спостереження М. Монтеня, ані сучасні висновки експертів у дусі Д. Ходжсона. Окрім усього іншого, вони професійно констатують таку міру складності багатьох реальних судових справ, яка ставить під сумнів вичерпне діаграмування і точну кількісну оцінку наявних у них аргументів/контраргументів. Потужний і вільний від прямого «впливу друзів» штучний інтелект потенційно здатен проаналізувати зібраний матеріал набагато краще та швидше за правника-людину. Проте він ще довго залишатиметься залежним від того, хто здійснюватиме первинний відбір матеріалу чи принаймні створюватиме алгоритми такого відбору. І чи буде штучний інтелект — дотепер по суті швидкодіюча раціональна машина — спроможний приписати усі необхідні для подальших розрахунків ймовірності вихідним резонам і силам ймовірнісних зв'язків всередині відповідних аргументів? Позитивна відповідь на зазначені питання сьогодні залишається доволі сумнівною. Хоча б із цієї причини у передбачуваному майбутньому в царині юридичної аргументації, в тому числі й у проектах Е-правосуддя, на перших ролях залишиться людина з її інтуїцією та здатністю до оцінок здорового глузду, звичайно, підсилювана дружнім штучним інтелектом.

Отже, виконана розвідка дозволяє стверджувати таке.

Сила (складного) юридичного аргументу визначається логічною ймовірністю істинності його (кінцевого) висновку. В загальному випадку ймовірність висновку визначається не абсолютно, а *ex datis*: вона залежить від наявної нара-

зі бази фактичних даних, різноманітних норм їх включення до конструйованого для обґрунтування даного висновку аргументу з урахуванням можливих заперечень і застережень.

Сьогодні відомі формули, за якими, знаючи структуру, ймовірності резонів і логічні зв'язки всередині аргументу, можна кількісно оцінити його силу та «зважити» — порівняно з відповідним контраргументом — на «терезах Феміди». Проте встановлення необхідних для обчислень вихідних даних у нетривіальних випадках почасти залишається справою позараціональної людської інтуїції чи здорового глузду, що проблематизує результат такого «зважування».

З огляду на проекти електронного правосуддя у побудові й оцінці юридичної аргументації у передбачуваному майбутньому людські істоти не втратять провідної ролі принаймні завдяки унікальності своєї природної інтуїції. Хоча це не виключає ані часткової допомоги штучного інтелекту сьогодні, ані принципової можливості утілення повного Е-правосуддя з часом. Остання перспектива передбачає, як видається, доповнення штучного інтелекту штучною інтуїцією чи штучним здоровим глуздом, котрі, щонайменше, не поступатимуться своїм природним аналогам. Чи залишиться такий вдосконалений штучний інтелект вільним від будь-яких «штучних дружніх впливів» а *la Montaigne* — наразі відкрите питання.

ВИКОРИСТАНІ МАТЕРІАЛИ

1. *Монтень М.* Опыты : в трех книгах. Книги первая и вторая / Мишель Монтень ; [изд. подготовили А. С. Бобович, Ф. А. Коган-Бернштейн, Н. А. Рыкова, А. А. Смирнов]. — М. : Наука, 1980. — 704 с.
2. *Пшонка М.* З касаційного погляду / Микола Пшонка // Закон і бізнес. — 2012. — 5–13 лип. (№ 27–28). — С. 4.
3. *Годфруа Ж.* Что такое психология : в 2 т. / Ж. Годфруа ; [пер. с фр. Алипов Н. Н., Пегелау А. В., Эстрина Т. Я.]. — М. : Мир, 1999. — Т. 1. — 496 с.
4. *Leippe M. R.* Crime Seriousness as a Determinant of Accuracy in Eyewitness Identification / Michael R. Leippe, Gary L. Wells, Thomas M. Ostrom // Journal of Applied Psychology. — 1978. — № 63. — P. 345–351.
5. *Hacking I.* The Emergence of Probability. A Philosophical Study of Early Ideas about Probability, Induction and Statistical Inference / Ian Hacking. — Cambridge [a. u.] : Cambridge University Press, 1993. — 209 p.
6. *Лейбниц Г. В.* Некоторые соображения о развитии наук и искусстве открытия / Г. В. Лейбниц // Соч. : в 4 т. Т. 3. — М. : Мысль, 1984. — С. 461–479.
7. *Toulmin S.* An Introduction to Reasoning / Stephen Toulmin, Richard Rieke, Allan Janik. — New York : Macmillan Publishing Co., Inc., 1979. — viii, 343 p.
8. *Keynes J. M.* Treatise on Probability / J. M. Keynes // The Collected Writings of John Maynard Keynes: 29-volume Set. — Vol. 8. — Cambridge : Cambridge University Press, 1973. — 514 p.
9. *Carnap R.* Autobiography / R. Carnap // The Philosophy of Rudolf Carnap / Ed. by Paul Arthur Schilpp. — La Salle, Illinois : Open Court, 1963. — xvi, 1088 p. — (The Library of Living Philosophers).
10. *Кайберг Г.* Вероятность и индуктивная логика / Г. Кайберг. — М. : Прогресс, 1978. — 376 с.
11. *Black J.* Quantifying Support / John Black // Informal Logic. — 1991. — Vol. 13 (1). — P. 21–30.
12. *Tyaglo A. V.* How to Improve the Convergent Argument Calculation / Alexander V. Tyaglo // Informal Logic. — 2002. — Vol. 22 (1). — P. 61–71.
13. *Тягло А. В.* Логико-вероятностный аспект электронного правосудия / Тягло Александр Владимирович // Философские проблемы информационных техноло-

- гий и киберпространства. — 2013. — № 2. — С. 31–42 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.pglu.ru/innovation/cyberspace/issues/2013/2/2_2013.pdf
14. Hodgson D. Probability: The Logic of the Law — A Response / David Hodgson // Oxford Journal of Legal Studies. — 1995. — Vol. 15, № 1. — P. 51–68.
 15. Walton D. Argumentation Methods for Artificial Intelligence in Law / Douglas Walton. — Berlin — Heidelberg, 2005. — 270 p.

Тягло О. В. Проблема оцінки сили юридичного аргументу

Анотація. Оцінка сили юридичного аргументу може здійснюватися у якісний чи у кількісний спосіб. У першому випадку вона фіксується у певній модальній характеристиці висновку аргументу, а у другому — значенням його логічної ймовірності. Кількісна оцінка передбачає з'ясування: 1) за якими формулами за відомими вихідними даними розраховувати логічну ймовірність висновку аргументу; 2) як знайти потрібні вихідні дані, включаючи структуру, ймовірності вихідних резонів, сили логічних зв'язків усередині аргументу. В статті обговорено деякі формули, за якими, знаючи потрібні вихідні дані, можна обчислити силу аргументу. Проте підкреслено, що діаграмування юридичних міркувань і встановлення необхідних вихідних даних у нетривіальних випадках залишається почасти справою інтуїції чи правдоподібних оцінок здорового глузду *ex datis*. А це породжує суттєвий виклик для кількісної оцінки сили аргументів, у тому числі й з огляду на перспективу повного електронного правосуддя.

Ключові слова: юридичний аргумент, логічна ймовірність, інтуїція, здоровий глузд, повне електронне правосуддя.

Тягло А. В. Проблема оценки силы юридического аргумента

Аннотация. Оценка силы юридического аргумента может осуществляться качественно или количественно. В первом случае она фиксируется в некой модальной характеристике заключения аргумента, а во втором — значением его логической вероятности. Количественная оценка предполагает выяснение: 1) по каким формулам по известным исходным данным рассчитывать логическую вероятность заключения аргумента; 2) как найти нужные исходные данные, включая структуру, вероятности исходных резонансов, силы логических связей внутри аргумента. В статье обсуждены некоторые формулы, согласно которым, зная требуемые исходные данные, можно вычислить силу аргумента. Но подчеркнута, что диаграммирование юридических рассуждений и установление необходимых исходных данных в нетривиальных случаях отчасти остается делом интуиции или правдоподобных оценок здравого смысла *ex datis*. А это порождает существенный вызов для количественной оценки силы аргументов, в том числе и в перспективе полного электронного правосудия.

Ключевые слова: юридический аргумент, логическая вероятность, интуиция, здравый смысл, полное электронное правосудие.

Tiaglo O. The Legal Argument Assessment Problem

Summary. It is natural to assess the legal argument strength qualitatively or quantitatively. In the first case we express the strength by some relevant modal qualification of the argument conclusion, in the second case — by value of its logical probability. The quantitative assessment presupposes explication: 1) by which formulas having known initial data to calculate logical probability of the argument conclusion; 2) how to find all necessary initial data including structure, probabilities of the initial reasons, and strengths of logical links in the argument. Some formulas which permit under given initial data to calculate the argument strength are discussed in the paper. But it is pointed out that diagramming of legal reasoning and assignment of the basic data necessary for calculations in nontrivial cases constitute a matter of intuition or approximate qualitative assessments *ex datis* partially. It creates an essential challenge to the argument strength quantitative assessment, particularly in prospect of complete electronic justice.

Key words: legal argument, logical probability, intuition, common sense, complete electronic justice.